

Celebrating Indigenous Knowledge

Wasjikwa Magazine - Speciale Editie

Repetitie Celebrating Indigenous Knowledge
Studio ROOFF

Wasjikwa magazine
Speciale editie
Celebrating Indigenous
Knowledge
7 juli 2024

Projectteam:

Rianne Mertens (zakelijk leider)
Dwayne Toemere (artistiek leider)
Martha Sabajo (teamlid)
Leander Vermaning (teamlid)

Productie 7 juli
Studio Rooff (locatie & productie)
Noémi Beyer (moderator)
Alydia Wever (performance)
Dorethy Sabajo (zang)
Carla Sabajo (storytelling)
Amby Cheneylise (spoken word)
SCV Masaraipono (culturele groep)
Wayamu Woreyan (culturele groep)
Tony Pierre (graphic design & projectie)
Yandeh Sallah-Muhammed (communicatie & social media)
Boeroe & Isadora Tomasi (sound equipment & techniek)
Erik Smits (fotograaf portret & reportage)
Eduardo Manuaha (fotograaf catwalk)
Garden of Creation (aftermovie)
Tara Toren (bodypaint)
House of Orange: Mo & Sienna (make-up)
Tribes Movement (standverkoop)
Tjin's (catering)

Mede mogelijk gemaakt door:

Colofon

Deze speciale uitgave is samengesteld door Stichting Wasjikwa. Wasjikwa betekent 'Ons huis' in het Lokono, taal van de inheemse Arowakken uit Suriname. Wij komen samen in ons huis om onze cultuur te delen en te beleven. Om het te (her)waarderen en door te geven.

Wasjikwa Magazine komt 4x per jaar uit.

September 2024
Special
Celebrating Indigenous Knowledge 2024

Stichting Wasjikwa
Van Speijkstraat 119 hs
1057 GT Amsterdam
T: 06-45575788
Reknr: NL20TRIO 0320 5574 21
E: wasjikwa@gmail.com
www.wasjikwa.com
Instagram/FB: @wasjikwa

Redactie: Leander Vermaning, Martha Sabajo,
Dwayne Toemere, Ryan Blanca

Drukwerk: PrintenBind

Met dank aan:
Bestuur van stg. Stoeldraaier ihb Nathalie Petrocchi, Fonds voor Cultuurparticipatie ihb Faizel Lynch, Het Cultuurfonds, Bjorn Uyens, Laura Cull (DAS Graduate School), Rachel van der Ploeg & Melanie Roethof (Studio ROOFF), Theodoor Adriaans (masterclass), Angila Albitrouw (workshop Saramaccaans borduurkunst), onze vrijwilligers Elvira Vermaning, Maartje Roodnat, Joop van der Jagt, Tricia Blanca, Ryan Blanca, Marilyn van Rijn, Jacqueline Stenhuys, Shirley Mertens-Vrede, Ingrid Aarsen, alle deelnemers en het publiek.

Beeld: Erik Smits Fotografie (portret & reportage), Eduardo Manuaha (catwalkfotograaf), Llenamonk Fotografie

Inhoudsopgave

pagina 9		Voorwoord
pagina 11		Portretten designers
		Carla Sabajo
		Dorethy Brunings
		Linda Roosbeek
		Regina Timpico
		Verida Timpico
		Britney de Vries
		Naomi de Vries
		Jennifer Chobin
		Leander Vermaning & Esmeralda Blanca
		Dwayne Toemere
		Martha Sabajo
		Rianne Mertens
pagina 24		Terugblik door Dwayne Toemere
		<i>‘Ik ben mijn grootmoeder, ik ben de grootmoeder van mijn grootmoeder.’</i>
pagina 32		Spoken word door Amby Cheneylise

Voorwoord

Wasjikwa heeft in het kader van het Herdenkingsjaar Slavernijverleden het project **‘Celebrating Indigenous Knowledge’** uitgevoerd. In samenwerking met Inheemse cultuurmakers en professionals hebben wij de kracht en vitaliteit van de Inheemse cultuur en tradities gevierd. Het project bestaat uit drie samenhangende onderdelen: Twee masterclasses en workshops; een event met een Inheemse modeshow; en de presentatie van deze publicatie.

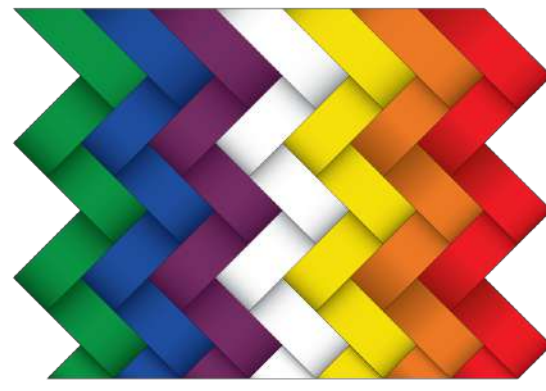
Voorafgaande aan het event ‘Celebrating Indigenous Knowledge’ organiseerden wij twee masterclasses en vijf workshops, **op het gebied van de Inheemse klederdracht**. Hierbij daagden wij cultuurmakers uit om te experimenteren met hun traditionele kennis onder begeleiding van professionals. Tijdens deze bijeenkomsten droegen deelnemers waardevolle kennis over, werden er verhalen uitgewisseld over de Inheemse cultuur en persoonlijke geschiedenissen en samengewerkt om voor de modeshow nieuwe creaties te ontwerpen. De Inheemse ontwerpen zijn gepresenteerd tijdens de spectaculaire modeshow in Studio Rooff op zondag 7 juli 2024 in Amsterdam Zuidoost, waar in combinatie met spoken word, storytelling en muziek het Inheemse erfgoed uitbundig is gevierd samen met het publiek.

Waarom wilden wij dit project en wat is het idee achter **‘Celebrating Indigenous Knowledge’**?

Er is tot op heden sprake van intergenerationeel trauma uit het koloniaal verleden: schaamte, minderwaardigheid, gedwongen verplaatsing, alcoholisme, drugsverslaving, misbruik, gebroken gezinnen, racisme, armoede, land onteigening en cultuur vernietiging. Deze trauma's werken door in de hedendaagse maatschappelijke realiteit voor Inheemse Surinamers. Zij werden door andere bevolkingsgroepen beschouwd als wilden, heidenen en primitieven en door kolonisatie is veel van het Inheemse erfgoed verloren gegaan. Het contact met de buitenwereld had door uitbraak van epidemieën en geweld, decimering van de Inheemse volken tot gevolg. En er volgde nog meer onderdrukking: het ontnemen van de spirituele wereld van de medicijnmannen, verdeel en heers tussen de Inheemse volken, niets ontziende kerstening vanuit de katholieke Kerk, taalverlies door opdringen van de Nederlandse taal, economische ontwrichting, ontkennen van landrechten en in het verlengde hiervan onteigening van de grond, vernietiging van de natuurlijke leefomgeving en vergiftiging van de voedselvoorraad.

Vanwege deze geschiedenis hebben nazaten nu veel moeite om hun Inheemse afkomst te achterhalen en hun eigen cultuur te (leren) kennen. De Inheemsen zijn nagenoeg onzichtbaar in Nederland en de eerste generatie heeft zich, om te overleven, volledig aangepast aan de Nederlandse samenleving. Kennis, waarden, gebruiken, rituelen zijn hierdoor losgelaten en nauwelijks overgedragen.

Wasjikwa is zich ten eerste bewust van de trauma's en het cultuurverlies van de Inheemse gemeenschap en wil een waardevolle bijdrage leveren om dit onder de aandacht te brengen op een positieve en constructieve manier. Dit project richt zich daarom op **bewustwording van de Inheemse geschiedenis en cultuur**: wij willen samen met cultuurmakers terug in de tijd reizen om onze voorouders te herdenken en verloren kennis uit te wisselen. De nazaten dragen Inheemse waarden in hun DNA mee en hedendaagse cultuurmakers houden deze waarden levend en zichtbaar in het werk dat zij creëren. Het is te herkennen in de muziek, kleding, instrumenten, de liederen die zij zingen, medicijnen die zij gebruiken, rituelen die zij uitvoeren, voortvloeiend uit tradities en overgedragen van generatie op generatie. Deze kennis is essentieel om onze cultuur levend te houden. **Tijdens het event Celebrating Indigenous Knowledge vieren wij samen het Inheems cultureel erfgoed!**

Celebrating Indigenous Knowledge

Martha Sabajo (voorzitter Wasjikwa):

'De mensen moeten de kracht van de natuur voelen. Dat de mensen zien dat wij een rijke cultuur hebben. Dat men nieuwsgierig wordt en meer over onze cultuur wil zien en horen. Trots, zelfrespect, de kennis van onze voorouders voortzetten.'

Portretten van de designers

De designers die hebben meegewerkt aan de show, zijn geïnspireerd door de Inheemse cultuur en hebben daarnaast ideeën opgedaan tijdens de masterclass 'Experimenteren met klederdracht' onder begeleiding van ontwerper/storyteller/borduurder Theodoor Adriaans en de masterclass 'Performance' gegeven door acteur/theatermaker Dwayne Toemere. Ook is er uitwisseling geweest tussen de Inheemse en Marron cultuur in de vorm van een workshop Saramaccaanse borduurkunst o.l.v. Angila Albitrouw. Er is samengewerkt in de vorm van overdracht van verhalen en tradities maar ook nagedacht over de eigen identiteit. Elke designer heeft een kenmerkende stijl en dat werd tijdens de show vertolkt in kleurrijke, diverse en unieke designs op de catwalk. Hieronder volgen de portretten van alle designers en enkele verhalen achter het ontwerpproces.

Mijn modellen waren Noa, Amani, Isaiah en Tyron. Ik heb als inspiratiebron vogels uit de Surinaamse natuur gebruikt, nl. de kolibri (bintji) en de steltvogel (matwitwi). Voor de jongens heb ik een sjerp ontworpen in plaats van een schouderdoek, omdat het hen beter zou passen, het heeft een mannelijkere uitstraling.

Noa & Amani (modellen):

'Als ik deze kostuums zie, zie ik veel harde werk maar ook cultuur. Om dit dan te mogen dragen is dan wel een bijzonder gevoel. Een mix van trotsheid en blijheid.'

Carla Sabajo (Lokono)

Dorethy Brunings (Lokono/Kalinha)

Ik ben geboren en getogen in Bernharddorp, kleindochter van een Lokono opa en Kalinya oma. Mijn oma komt van Zanderij, Para tegenwoordig Witsanti en opa komt van het dorp Bambusi in Marowijne. De boodschap die ik wil geven met mijn ontwerp(en) gaan over de kleuren: 1: groen; Suriname is een vruchtbaar land met de Amayana's als eerste bewoners. 2: wit/geel; inheemse schoonheid met een zonnige toekomst. 3: blauw met verentooi, een combinatie Surinaams/Amerikaanse native, want wij zijn allemaal Eén volk, de natuur is ons goud waard.

Anouk Sabajo (model):

'Als ik alle kostuums zie, dan zie ik een eenheid, trotsheid, een gemeenschap. Ik zie een prachtige cultuur en mensen die hard werken om hun cultuur niet te laten vergeten worden.'

Linda Roosbeek (Lokono/Nederlands)

Ik ben geboren uit een Vlaamse vader en Lokono moeder uit Powakka. Geboren en getogen in Vlaams-Brabant heb ik toch enkele jaren in mijn tienerperiode op Powakka doorgebracht. Dat was in de jaren '80. In die periode is mijn sterke binding met Suriname ontstaan en is sindsdien altijd aanwezig geweest.

Als drukke moeder en echtgenote met een voltijdse baan in de boekhouding, had ik sterke nood aan me-time en ben ik onlangs op zoek gegaan om eens voor mezelf iets te doen en iets nieuws te leren. Begin dit jaar heb ik op een workshop bij Washikwa kralen weven geleerd en heb ik de smaak te pakken met het maken van armbandjes en kettingen. Het doet deugd om na een drukke dag rustig creatief bezig te zijn en leuke dingen te maken. Het is alsof ik in verbinding sta met mijn innerlijke energie of ziel en dat brengt rust.

Ik ben geboren in Washabo West, Goede Hoop. De kleuren van de Ara hebben mij geïnspireerd voor mijn ontwerp. Ik heb ook een ontwerp gemaakt, dat Sunshine heet, omdat de zon positieve energie geeft. Het derde ontwerp heet Colorful, een moderne, kleurrijke creatie en de vierde heet Skye Blue. Ik heb voor blauw gekozen omdat ik van blauw hou. Ik droeg zelf de ontwerpen Ara en Colourful en mijn dochter Zaïrah was model voor Sunshine en Skye Blue.

Juanita Trameh (model):

'Dat wij indigenous (inheemsen) ook bestaan. Want voordat je het weet zijn wij een vergeten volk (stam).'

Regina Timpico (Lokono/Kalinha)

Ik ben geboren in Nederland, mijn vader komt van Kalebaskreek van een plek dat Maraka heet en mijn moeder van Wageningen. Mijn eerste ontwerp noem ik de Mariposa, omdat er een Vlindermotief in is verwerkt. Mijn tweede klederdracht, welke ik zelf droeg tijdens de show, is een ontwerp van mijn moeder Cecilia in het goud met verschillende kleuren. Daarbij heb ik een sluier ontworpen. De sieraden heb ik ook zelf ontworpen. In mijn sieraden verwerk ik de natuur zoals de dieren.

Raphael droeg het ontwerp: de Mohawk in het rood-wit samen met de hoofdtooi. De twee ontwerpen in het blauwwit welke Raphael en Sander droegen tijdens de show zijn ook van mijn hand.

Voor Juanita en haar dochter heb ik een ontwerp in roze wit gemaakt en voor Juanita ook een dracht in het blauw en verschillende kleuren naar haar wensen. Dit heb ik allemaal met plezier gedaan en ben trots dat ik het ook mocht laten zien. Wat ik wou laten zien: **zichtbaarheid en wij zijn er nog.**

Verida Timpico (Lokono/Kalinha)

Britney de Vries (Kalinha/Nederlands)

Mijn naam is Britney Wijurumé Maria de Vries, je kan me ook bij me inheemse naam noemen Wijurumé. Zelf ben ik geboren in Nederland en is mijn vader Nederlands en mijn moeder inheems surinaams, mijn surinaamse voorouders zijn karina/caraib en zijn afkomstig van Bigi Poika. Je moet trots zijn waar je roots liggen ongeacht je kleur of waar je vandaan komt. Het is belangrijk om je cultuur over te dragen aan de volgende generatie. Op dit moment geniet ik volle van het moederschap en ben ik daarnaast bezig met mijn cultuur en probeer ik creatief bezig te zijn op verschillende vlakken zowel fashion als kunst. **Trots met opgeheven hoofd.**

Wehpokamanong.

Wat in me opkomt is voorouders (Bigi Poika), mijn moeder. Ik voel me altijd één met de natuur en speciaal en een eer om inheemse klederdracht te dragen. Vergeet je cultuur niet, ga je in verdiepen. En probeer ook zelf je doek te maken en cultuur doorgeven, want dit is cultuuroverdracht.

Jennifer Chobin (Kalinha)

Naomi de Vries (Kalinha/Nederlands)

Naomi: 'Het voelt goed om te kunnen laten zien wat wij inheemsen dragen. Mooi om het proces te zien van wat je hebt gemaakt. Ik hoop dat het publiek wordt geïnspireerd om wat met hun cultuur te doen.'

Klederdracht heb ik leren maken van mijn tante, Carla Sabajo, zij is de meest creatieve vrouw die ik ken! Ik voelde mij altijd zo trots wanneer ik Inheemse kleding aan had tijdens optredens van Ikyoshie in de jaren '90, de culturele vereniging van mijn familie. Met belletjes aan mijn benen draaide ik dan rond op het Lokono lied 'Seme seme' over de visvangst binnen het dorpsleven.

Nu maak ik zelf de kleding voor mijn eigen dochter en zoon! Op deze manier wil ik onze cultuur doorgeven. Dat je daar trots op mag zijn. Met alle liefde maak ik de kleding. In de show laten wij onze kunsten zien aan een groot publiek. Het is de juiste tijd om te manifesteren, we worden daarin gedragen door onze voorouders. Ik voel de aanwezigheid van mijn vader, mijn oma en mijn ooms die ons zijn voorgegaan. Zij leven in mij voort en zij genieten ook van dit moment. We werken nu met zulke mooie mensen samen, zoveel kennis, zoveel talent, kracht, zichtbaar tijdens de modeshow.

Mijn dochter Esmeralda en ik hebben samen haar witte kostuum ontworpen, het gaat over diversiteit en heeft de kleuren van de regenboogvlag. Het staat voor 'Iedereen mag zichzelf zijn'. Voor mijn zoon Diego heb ik een ontwerp gemaakt in de lievelingskleur van Diego, blauw met gele accenten. Dit zijn ook de kleuren van de ara, vandaar de veren. Het is een kostuum voor een Amazone krijger.

Leander Vermaning & Esmeralda Blanca (Lokono/Nederlands)

Yandeh Sallah (communicatie):

'I think it is an impactful and interactive experience. Integration of fashion, food and community is fantastic as well as creating a safe inclusive space for all but most important, the presence of youth and babies to be in the space as interactive experiences that happen naturally and organically [... ...] that make some of the most impressionable moments especially for indigenous youth for continuation of cultural resilience.'

Dwayne Toemere (Lokono/Kalinha)

Ik wilde een schouderdoek maken met het ontwerp van de regenboogvlag van de LHBTQIA+ gemeenschap, de intersex inclusive progress flag. Hierin komen mijn inheemse en mijn queer identiteit samen. Ik vind het belangrijk om te laten zien wie wij als inheemsen nu in deze tijd zijn.

Het gebruik van kleuren is iets wat ik heel mooi vind aan de ontwerpen van inheemse schouderdoeken. Het ontwerp van deze vlag daagde mij uit: een regenboogvlag met links een vijf kleurige schuine driehoek en een gele driehoek met een paarse cirkel erin.

Mijn tweede ontwerp heb ik gemaakt met de modeshow in gedachten. Ik wilde een koninklijk ontwerp maken om mijn voorouders te eren. Een ontwerp waarin de spirituele verbinding met mijn voorouders terug kwam.

Ik moest denken aan de mantels van koninklijke families zoals we die kennen in de monarchieën hier in het westen: zware, dikke mantels met een lange sleep, mooi afgewerkt, rijk aan details maar ook sober. Voor dit ontwerp wilde ik zwart gebruiken omdat ik dat een krachtige kleur vind, mysterieus en chique.

Een andere inspiratiebron was de bruidsjurk van een inheemse vrouw die ik op een foto had gezien. Ze droeg een bruidssleep in inheemse stijl: de geknoopte basis was wit en de kwastjes waren wit met rood accenten. De sleep was zo lang dat het

gedragen moest worden door iemand. Ik vond het een prachtig ontwerp: majestueus en gracieus.

In mijn ontwerp wilde ik mijn voorouders verwerken. Een vriendin had het idee om in alle kwastjes gouden draad te verwerken als symbool voor het licht dat mijn voorouders dragen. Dit klopte voor mijn gevoel: ieder kwastje stond nu symbool voor zij die voor mij kwamen. Ieder kwastje met een eigen licht. Dat ik mijn voorouders letterlijk meedraag in deze doek geeft mij kracht.

Voor beide ontwerpen heb ik beenversieringen gehaakt. Voor het regenboog ontwerp rode beenversiering met rode Ingi Boka's en voor het zwarte ontwerp zwarte beenversiering met gouden draad verwerkt en lichtblauwe Ingi Boka's. Voor beide ontwerpen heb ik ook lendendoeken gehaakt.

Voor het regenboog ontwerp heb ik een rode tooi gebruikt die ik al had. Voor het zwarte ontwerp heb ik zelf een tooi gemaakt door op internet te kijken naar filmpjes van inheemsen in Brazilië. Via hun uitleg heb ik het geleerd.

Het heeft me veel inzicht en spirituele kracht gegeven om zo intensief met mijn creaties bezig te zijn. De zorg, de aandacht, het denkwerk, de handigheid en de wetenschap dat ik met anderen uit de inheemse gemeenschap verbonden ben via dit werk maken mij trots.

Mijn volk woonde al duizenden jaren in Zuid-, Midden- en Noord Amerika. Zover ik mij kan herinneren werden de Arowakse, Caraïbische, Wajana's de Trio's klederdracht gemaakt met bolletjes wol, daar werd het mee versiert. Wij kregen hulp om klederdracht te maken die er moderner uit moest zien. Een opdracht die wij kregen tijdens de masterclass, was om binnen een paar minuten iets te tekenen, maar niet alvorens te hebben gemediteerd en onze handen te bedanken. Want die doet het belangrijke werk. Hoe kon ik mij voorouders het beste eren? Ik ben grootgebracht in de natuur. Het moest iets met de natuur zijn! Mijn voorouders gaven door welke natuurelementen belangrijk zijn: aarde, natuur, vuur, water. Zij gaven mij in welke stof ik nodig had en het ontwerp. Ik zag rokken en topjes tevoorschijn komen.

Het eerste ontwerp die ik heb gemaakt is van palmladeren. Palmblad wordt helemaal met de hand gekapt, blad voor blad. Er wordt vervolgens een flinterdun laagje van het blad afgehaald, gekookt en in de zon gedroogd. Een natuurproduct maken is een hele uitdaging en arbeidsintensief. Via via heb ik de tisirie ontvangen uit Suriname. De kleuren van het ontwerp

zijn groen van moeder natuur, blauw de lucht en water, rood is bloed dat door mijn aderen stroomt van mijn voorouders. De tweede ontwerp is bruin versiert met de kleuren wol bruin, groen, goud geel, rood. Ook hierin is aarde, natuur, de zon en bloed verwerkt. Het derde ontwerp was groen, met de kleuren wol, geel, groen, rood. Wij hebben natuur nodig om te leven, de zon, warmte vit D, zonder bloed zijn wij er niet meer!!! Ik heb uren met plezier aan mij kledingstukken gewerkt ik heb zoveel energie van gekregen ik was niet moe te krijgen.

Mijn boodschap voor de modeshow is mijn volk zichtbaar maken na jaren in de schaduw te hebben gestaan van andere volken die niet de oorspronkelijke bewoners zijn van het land Suriname!!! De tijd is gekomen om het woord te geven aan onze voorouders. Tot heden heeft mijn volk geen vooruitgang geboekt, ontvangen zij geen respect, geen goede scholing, geen eigen ziekenhuis, etc. Er is rijkdom in mijn land van oorsprong, mijn volk geniet er niet van. Het wordt tijd dat onze voorouders datgene krijgen wat zij verdienen. De Modeshow sprankelt, omdat zij ons de kracht geven om invulling te geven.

Sheila Janssen Arümjo (model):
'Ken je identiteit, wees zichtbaar en een voorbeeld voor de volgende generatie.'

Martha Sabajo (Lokono)

'Celebrating Indigenous Knowledge' is voor mij een heel bijzondere en leerzame ervaring geweest. Op een creatieve manier heb ik kennis mogen maken met de inheemse cultuur en daarbij zelfs de 'roeping' gevoeld nog meer te doen voor de inheemse gemeenschap. Ik denk dat de wereld de inheemse kennis heel hard nodig heeft.

De zoektocht naar mijn (multiculti) roots is de eerste aanzet geweest. Vanaf het moment dat ik door meditatie meer in contact kwam met mezelf, kwamen ook mijn inheemse voorouders in beeld. Zij lieten mij de mooiste visioenen zien en zij begeleidden mij geleidelijk aan naar de juiste mensen en plaatsen om zo meer te weten te komen over de inheemse cultuur van Suriname. Door dromen en visioenen kwam ik op mijn ontwerp. De ronde vormen met de kleuren rood en wit staan voor liefde, licht en eenheid; de mens als onderdeel van de spirituele wereld en van moeder aarde!

De boodschap die ik met mijn ontwerp wil overbrengen is vooral respect te hebben voor moeder aarde en voor alles wat erbij hoort, zichtbaar of onzichtbaar, voelbaar of niet. Dit laatste is wat lastiger toegankelijk voor iedereen, omdat daarvoor inheemse kennis nodig is. Laten we vieren dat we, ondanks de brute geschiedenis nog steeds bestaan is en ervoor zorgen dat kennis en cultuur overgedragen worden!

Rianne Mertens

Alydia Wever (model): *'These beautiful designs represent our indigenous roots. Our Caribbean islands and South American continent representation of our ancestral deeply rooted bond and connection. Our ancestors want us to feel, to see and to be part of their love, their strength, their visions and to feel nourished. Together with mother earth to repair and heal our spirit, mind and body. To serve this connection. With so much power, grace, love and respect for the earth and humanity. This is just the beginning...'*

Dwayne Toemere

'Ik ben mijn grootmoeder,
ik ben de grootmoeder van mijn grootmoeder.'

De show

Op zondag 7 juli 2024 vond onze modeshow plaats onder de naam 'Celebrating Indigenous Knowledge'. Het was een gedenkwaardige dag waar klederdracht, cultureel erfgoed, activisme, lekker eten, zang en dans bij elkaar kwamen.

Dit event was uniek. Dat merkte ik aan alles. In de voorbereiding werd dit me al duidelijk. De toewijding en het gemeenschapsgevoel was goed voelbaar. In de aanloop naar de modeshow heb ik veel mensen leren kennen. En iedereen heeft wat van zichzelf kunnen laten zien door de ontwerpen en de verhalen erachter. Het onderwerp van onze modeshow was onze inheemse klederdracht: schouderdoeken, accessoires, sieraden en gezichtsversiering. Dit trok voornamelijk de vrouwen uit de inheemse gemeenschap. Ik zat er vaak als enige man bij. Maar het voelde vertrouwd en warm.

Wasjikwa had workshops georganiseerd om inspiratie op te doen voor onze ontwerpen. En om na te denken over wat we wilden vertellen met onze ontwerpen. Ik heb zelf twee masterclasses mogen organiseren vanuit mijn expertise: theater. Mijn masterclasses waren gericht op wat we wilden vertellen met onze ontwerpen: hoe zouden we de show vormgeven, welke acts zouden we toevoegen en wat kunnen we onze modellen op de catwalk nog meer laten doen dan alleen de kleding showen?

Het was een behoorlijke puzzel. Ook omdat we niet lang voor 7 juli te horen kregen dat het definitief door kon gaan. Alles moest in de versnelling komen. Veel tijd om te repeteren was er niet. Maar, zo bleek achteraf, veel was er niet nodig om de zeggingskracht van onze ontwerpen over te brengen.

Een playlist met rijke inheemse muziek creëerde al een hele wereld. De studio waarin de modeshow plaats zou vinden was geknipt voor het creëren van een inheemse wereld met onze inheemse ontwerpen als middelpunt. De versiering en decoratie van de ruimte waren precies goed en de beamer projecties haalden Suriname en onze voorouders de ruimte in.

En dan de ontwerpen en de modellen zelf. Waar ik al snel achter kwam is dat wij zelf al een verhaal vertellen door daar te zijn. Daar aanwezig zijn en onszelf tonen in onze klederdracht was al een groot gebaar. Daar hoefde niet eens veel méér te gebeuren. Mijn idee was dat we onze ontwerpen zouden laten zien en gezamenlijk een dans zouden doen. Zoveel mogelijk gewoonweg laten zien wie we zijn en wat we doen. Voor sommigen was het enigszins nieuw om in deze kleding op deze muziek te dansen.

Maar dat was juist krachtig omdat het pretentieloos was en kwetsbaar. Die kwetsbaarheid en oprechtheid vond ik belangrijk voor onze show.

Ik ben performer en theatermaker. Voor mijn aandeel in de show wilde ik graag iets bijdragen met mijn specialiteit. Hiervoor koos ik voor een monoloog die geschreven was voor de theatervoorstelling 'Naar Paramaribo' waarin ik speelde. De tekst heb ik samen met de schrijver ontwikkeld en is gebaseerd op mijn inheemse roots en de verhalen van mijn voorouders. De voorstelling ging over een verlangen van drie jongens naar Suriname. Ieder met een eigen perspectief.

De modeshow begon steeds meer vorm te krijgen. We waren met elkaar op zoek naar een goede balans tussen de modeshow, muzikale omlijsting en het uitdragen van onze boodschap. Die boodschap was: we zijn er nog steeds, we zijn trots en hebben een rijke traditie met schatten aan kennis en wijsheid. Een wijsheid die ons als mensheid kan helpen om de toekomst duurzaam tegemoet te treden: manieren van samenleven met elkaar en met de natuur, spiritualiteit en onze relatie met onze voorouders en de dood.

Voorouders

Vorig jaar maart 2023 overleed mijn lieve moeder. Drie maanden later haar partner, mijn lieve stiefmoeder Mieke. Ze waren 25 jaar samen. Dit verlies was een life changing event voor mij. Ik ben er anders door naar het leven gaan kijken. Het heeft me opnieuw in contact gebracht met de gebruiken en rituelen in de Surinaamse en Surinaams-inheemse cultuur rondom verlies, rouw en de dood. Het heeft me verder gebracht op een spiritueel pad waar ik al op zat voordat ik mijn moeder en Mieke verloor.

'Een wijsheid die ons als mensheid kan helpen om de toekomst duurzaam tegemoet te treden: manieren van samenleven met elkaar en met de natuur, spiritualiteit en onze relatie met onze voorouders en de dood.'

Via het boeddhisme heb ik de kracht van meditatie ervaren. Specifiek door Vipassana meditatie. Het opzoeken van de verstillings en gelijkmoedigheid is iets wat ik herken in de inheemse cultuur. Een bepaald soort innerlijke rust en onbewogenheid. Zitten als een rots met een stevigheid en blijmoedigheid. Het is iets wat ik steeds terug heb zien komen binnen mijn familie. Maar ook steeds meer in de beschrijvingen van de inheemsen in heel Amerika.

Ik heb met de jaren veel geleerd over de verschillende inheemse gemeenschappen in Amerika. En ik zag een gemeenschappelijke deler in de manier waarop ze met elkaar en de wereld omgaan. Ik herkende dit ook in mijzelf. De innerlijke rust en gelijkmoedigheid waar ik naar neig zag ik terug bij mijn inheemse broeders en zusters. Die onverzettelijkheid en blijmoedigheid die ik bij hun zag herkende ik.

Natuurlijk zijn er binnen de inheemse gemeenschappen ook problemen en ongelijkheid veroorzaakt door onwetendheid over de geschiedenis, door onderdrukking en uitbuiting. Iets wat je overal ziet terugkomen. Maar in grote lijnen zie ik die veerkracht, weerbaarheid en spiritualiteit telkens terug.

Ik ben Lokono via mijn moeder (Grankreek) en Kaliña via mijn vader (Bigi Poika). Lang heb ik er niet veel van gevonden dat ik van inheemse afkomst ben. Het was gewoon zo. Van beide talen ken ik een paar woorden en liederen. Maar ik beheers de taal niet. Mijn familie had in 1985 SCV Wajonong opgericht en hield zich bezig met het behoud van de inheemse cultuur door zang en dans. Dat daar een spirituele kracht in zit die mij kan voeden heb ik pas veel later ervaren.

Door het overlijden van mijn moeder begon ik diepere vragen te stellen over wat er met ons gebeurt na de dood. De dood was al eerder een gegeven waartoe ik me wilde verhouden. Sinds de dood door Corona opeens heel dichtbij kwam voor iedereen zocht ik naar een manier om de zin en de boodschap van de dood te doorgronden. Het is me tot nu toe niet gelukt om het volledig te doorgronden maar ik ben een weg in geslagen waarin ik veel leer en waarin ik veel berusting vind. Mijn moeder, Mieke, mijn grootouders, mijn voorouders, ze zijn er nog steeds. Ook vandaag nog. Zoals ik mijn monoloog in de modeshow begon met de woorden: 'Ik ben mijn grootmoeder, ik ben de grootmoeder van mijn grootmoeder.' Ik ben me bewuster geworden van de bloedlijn die door mij heen stroomt.

Toen ik in 2018 in Suriname tijdens mijn vakantie een week in het binnenland verbleef kreeg ik groot ontzag voor mijn voorouders. De overweldigende jungle en het natuurgeweld lieten mij nadenken over hun ontberingen, hun weerbaarheid en veerkracht. Duizenden jaren hebben zij in harmonie met de jungle weten te leven. Toen het op een nacht bulderde van het onweer en de regen met bakken naar beneden kwam voelde ik een diepe bewondering. Ik voelde me nietig en klein in verhouding tot de natuur. Tegelijk besepte ik me dat ik het resultaat ben van generaties van sterke en moedige voorouders.

Onze klederdracht is een culturele erfenis. De techniek, de aandacht en de creativiteit vloeien door mij via mijn voorouders. Werken aan onze kleding is met hun in contact staan. Zoals onze docent zei in de workshop Marron borduurkunst: onze voorouders zijn met ons als we aan het werk zijn. Laat ze op tijd rusten en leg je werk neer als het donker wordt. Dat is mij niet altijd gelukt als er een deadline dichtbij kwam. Maar ik voelde wel de connectie.

Het maken van een schouderdoek gaat heel langzaam. Knoop voor knoop, kwastje voor kwastje. Je kunt het niet versnellen. Het is een meditatieve taak. En analoog: wol en een schaar, knopen en knippen, uur na uur. Soms uren van werk weer loshalen en opnieuw beginnen met geduld en aandacht. Mijn

‘Werken aan een schouderdoek is werken met mijn handen, is mijn hoofd leeg maken en contempleren, is in contact staan met mijn voorouders door de techniek van het knopen en door het voortzetten van dit culturele erfgoed.’

Er valt voor mij nog zoveel te ontdekken over de inheemse taal, cultuur en tradities. Door over deze dingen te leren, leer ik ook steeds meer over mijzelf. En ik leer nieuwe manieren om met trauma om te gaan, om te helen en om goed voor mezelf te zorgen: spiritueel, mentaal en fysiek. Ik leer dat deze dingen altijd met elkaar verbonden zijn, dat er geen onderscheid is. Werken aan een schouderdoek is werken met mijn handen, is mijn hoofd leeg maken en contempleren, is in contact staan met mijn voorouders door de techniek van het knopen en door het voortzetten van dit culturele erfgoed.

De toekomst

‘Celebrating Indigenous Knowledge’ was voor mij een markering, een mijlpaal. Ik ben 44 jaar. Een behoorlijk deel waarin ik gevormd werd heb ik achter me. Maar ik heb hopelijk nog minstens zo een groot deel voor me. Het voelt alsof ik op dit punt in mijn leven na een stuk onderwaterzwemmen boven kom om adem te halen. Ik kijk om me heen om mijn koers te bepalen in deze oceaan van het leven. Ik kom boven en kijk naar de hemel, de lucht boven me: het alles en het niets waarnaar we allemaal terugkeren. Wetende dat het eindig is haal ik adem en duik ik opnieuw het diep in. Zolang als het me gegund is ga ik verder op verkenningstocht. Totdat het ophoudt en ik terugkeer naar een plek waar ik mijn moeder zal vinden. Ik haal adem en duik weer het diepe in met nieuwe inzichten en hernieuwde energie.

Ik ben dankbaar voor onze prachtige modeshow. Veel van mijn zoektocht kwam samen bij dit event. Ik ben blij dat ik dit heb mogen delen met u, met mijn mede ontwerpers, met de modellen, met Wasjikwa, met iedereen die op de een of andere manier betrokken was bij het mogelijk maken van deze show. Het smaakt naar meer. Het voelt voor mij als een springplank de toekomst in waarbij ik mijn vleugels uitsla. En waarbij mijn voorouders de wind onder mijn vleugels zijn. Mijn lieve moeder en Mieke en allen die mij voorgingen, ik groet jullie. En u, het publiek, de lezer, ik dank u voor uw aandacht.

***Dit is Wasikwa, ons huis. Ons thuis.
Wasikwa, ons huis. Ons thuis.***

*Ik begin met een ode aan de voorouders,
een dankbetuiging aan hen die ons voorgingen.
Een groet aan het land, de bomen, planten en dierenrijk. Ik
zie jullie.*

*De voorouders.
Het zijn hun schouders die velen lasten hebben gedragen.
En het zijn ook hen die ons zoveel kennis en wijsheid
gaven.*

*Vandaag vieren we inheemse kennis.
Kennis wat nooit bedoeld was om ons te verlaten,
het inheems bestaan is voor ons niet iets om te bevragen,*

*Het is een feit.
Via authentieke ambacht en liederen
worden de boodschappen en gebeden van onze voorouders
voortgedragen.
Meegenomen op de wind van het woord,
En bekrachtigt in het vuur tijdens onze samenkomsten.
Gedragen door de voeten die hier lopen,
de aarde is onze catwalk.*

*Ik dank de kennisdragers, degene onder ons die de moed
en wil hebben om eeuwenoude codes te ontcijferen en door
te geven aan de volgende generaties.*

*Onze aanwezigheid in deze getallen is het levende bewijs
dat het hart van de jungle nog steeds klopt. Haar ritme zit
in ons allen.
Haar rivieren stromen door onze aderen.
Haar bladeren reflecteren overvloed.
Ik herhaal, het levende bewijs.
Ondanks dat wij tot mythe zijn gemaakt.
Deze ambacht, handenwerk, verfijnde technieken
belichamen en bewijzen ons bestaan.*

*Wij slaan doeken om,
En winden er geen doekjes om dat velen bladzijdes van de
geschiedenis zijn vergeten.
Voornamelijk, die van de inheemse.*

*Vandaag nemen we onze kracht terug en transformeren
het tot de schoonheid die onze cultuur rijk is. Wij schrijven
nieuwe bladzijdes in het boek van ons bestaan.
Niet meer overleven, maar leven.*

*Van onschatbare waarde.
Is het niet bijzonder dat er miljarden van ons waren?
Niet te vergelijken met massaproductie of synthetische
constructies.
Dit is erfgoed.
Elk kledingstuk ademt liefde.*

*Liefde voor de cultuur.
Liefde voor elkaar.
Liefde voor de ambacht.
Liefde voor ons land.*

***Dit is Wasjikwa, ons huis. Ons thuis.
Wasjikwa, ons huis. Ons thuis.***

*Thuis is waar wij zijn.
Waar naald en draad dansen in het stof.
Waar kralen muziek componeren.
En alle kleuren van de regenboog hun thuis vinden.
Waar elk kledingstuk een verhaal vertelt.
En je meeneemt in kwetsbare noch veelzijdige lagen van geluk.*

*Ons huis is niet af te nemen.
Thuis is wat wij dragen,
Hoe wij spreken,
Onze ideeën,
Hoe wij leven.
Wat we onze kinderen meegeven.
Ik ben ben trots op ons.
Wij dragen met trots onze cultuur uit.*

*Wij leven met trots onze traditie.
Wij spreken met trots onze taal.*

Wij blijven herontdekken er reïntegreren wie wij zijn van binnen.

*Dit is Wasjikwa, ons huis. Ons thuis.
Wasjikwa, ons huis. Ons thuis.*

*Onze aanwezigheid in deze getallen is het levende bewijs dat het
hart van de jungle nog steeds klopt. Haar ritme zit in ons allen.*

*Dat dit een herinnering mag zijn.
Wij zijn de hoeders van moeder aarde.*

*Wij zijn het huis van inheemse kennis.
Als wij ons niet vergeten,
zal de wereld ons niet vergeten.
Wij zijn zichtbaar.*

 Spoken word: Amby Cheneylise

Met dank aan alle modellen:

Raphael Timpico
Sander Pilet
Juanita Trameh
Anouk Roosbeek
Alydia Wever
Sheila Janssen
Zaïrah Groenveld
Tyron Majnard
Isaiah Majnard
Noa Leyla Khaliq Sanches
Amani Faye Khaliq Sanches
Esmeralda Blanca
Diego Blanca
Kitana Gessel
Ishana Brunings
Seqouya Tamorekè Khawar de Vries
.

